

СИЛОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЗАЄМОДІЇ ДИСКОВОГО РОБОЧОГО ОРГАНУ З ҐРУНТОМ

С.М. Герук, проф., канд. техн. наук;

К.В. Борак, канд. техн. наук;

В.Г. Руденко, інж.

Житомирський агротехнічний коледж

Аналитичні залежності силової дії на внутрішню і зовнішню поверхні диску визначені С.О. Сидоровим [1]. Дані залежності визначалися для сферичних гладких дисків та, за даними П.С. Нартова [2], перехідні коефіцієнти для визначення навантажень на вирізні сферичні диски суттєво не відрізняються для внутрішньої й зовнішньої поверхні робочих органів (РО) і залежать від кута атаки. Тоді сумарне навантаження, що діє на внутрішню сторону диска, може бути визначене формулою:

$$\begin{aligned}
 P_{\Sigma} = K_0 \times S_a \sin \alpha + P_F = (T_{cp} \times A_1 \times A_2 \times A_3) \times \left(\arctg \left[\frac{\sqrt{a \cdot (D-a)}}{(D/2-a)} \right] \times \frac{D^2}{4} - [a(D-a)] \times \left(\frac{D}{2-a} \right) \right) \times \\
 \times \sin \alpha + \left(\frac{2S_a \gamma_{об}}{g} \right) \sin \alpha \times v^2 \sin \left(\frac{\beta}{2} \right) \times (1 + 0,25 \sin \beta \times v) = (T_{cp} \times (0,04 + f \left(\frac{V}{D} \right)) \times 0,9^{m_{кр}-m} \times \quad , \quad (1) \\
 \times [1,2 + 0,08 \cdot (m_{кр} - m) + 0,02(m_{кр} - m)^2] \times (1,15 - 3,0 \cdot 10^{-2} T + 3,0 \cdot 10^{-4} T^2) \times \left(\arctg \left[\frac{\sqrt{a \cdot (D-a)}}{(D/2-a)} \right] \times \right. \\
 \left. \times \frac{D^2}{4} - [a(D-a)] \times \left(\frac{D}{2-a} \right) \right) \times \sin \alpha + \left(\frac{2S_a \gamma_{об}}{g} \right) \sin \alpha \times v^2 \sin \left(\frac{\beta}{2} \right) \times (1 + 0,25 \sin \beta \times v)
 \end{aligned}$$

де K_0 – питомий опір; S_a – площа поперечного перерізу, зануреної в ґрунт частини диска, см²; P_F , – рівнодіюча та зрівноважена сила динамічного тиску та підпирання ґрунту; T_{cp} , T – середня та абсолютна твердість ґрунту кг/см²; A_1 – коефіцієнт пропорційності, що враховує відношення граничних нормальних напружень при стисненні з обмеженим боковим розширенням; A_2 – коефіцієнт пропорційності, що враховує вплив перекриття дисків; A_3 – коефіцієнт пропорційності, що враховує безпосередній вплив величини твердості ґрунту на питомий опір; D – зовнішній діаметр, см; a – глибина обробітку, см; β – кут кришіння, градус; f_a – величина вигину сфери диска на глибині “ a ”, см; $\gamma_{об}$ – об’ємна вага ґрунту, кг/м³; V – об’єм зануреної в ґрунт частини диску, см³; 0,004 – коефіцієнт, см⁻²; f^1 – емпіричний коефіцієнт, який враховує сумісний вплив дії “затилку”; $K_{ср}$ – коефіцієнт, що враховує збільшення тиску за рахунок вивантаження ґрунту при збільшенні швидкості обробітку; m – відстань між дисками, см. $m_{кр}$ – критична відстань між дисками при якій не виконуються вимоги агротехнічних вимог до обробітку ґрунту, см.

Навантаження, що діє на зовнішній сторону диска, складається з двох складових і може бути визначено із залежності:

$$\begin{aligned}
 H_{\Sigma} = H_{л} + H_{з} = k_{л} \times l_{эф} \times b_{эф} + \frac{1}{g} (b_{эф} \times l_{эф} \times v^2 \times \cos^2 \alpha \times \gamma_{об}) + \\
 + k_{л} \times l_{кр} \times b_{эф} + \frac{1}{g} (b_{эф} \times l_{кр} \times v^2 \cos^2 \alpha \times \gamma_{об}) \quad , \quad (2.2)
 \end{aligned}$$

де H_l – опір деформації занурення леза; H_z – опір від дії затилкової фаски диска; k_l – коефіцієнт питомого опору поверхні леза дискового РО; l_{ef} – ефективна довжина леза, см; b_{ef} – ефектична товщина леза, см; $l_{кр}$ – довжина дуги леза, що відповідає початку (кінцю) дії затилку загострювання диска, см.

Аналіз формули (2) свідчить, що в ній не враховано ймовірної можливості виникнення додаткових навантажень (ΔH) на крайці леза від динамічної взаємодії (удару) з твердими включеннями в ґрунті. Отже, у процесі роботи РО дискових ґрунтообробних знарядь (ДГЗ) неминуче виникнення співудару з абразивними частинками, а відповідно, можливе виникнення ударно-абразивного зношування.

Для запобігання обломлювання крайки леза необхідно брати до уваги цю ймовірність:

$$P(\Delta H) = m/W, \quad (3)$$

де m – кількість взаємодій із камінням при певному напрацюванні W , шт./га; W – напрацювання, га.

В свою чергу величина ΔH залежить від багатьох факторів:

$$\Delta H = \{m_1, m_2, v_a, k_e\}, \quad (4)$$

k_B – коефіцієнт відновлення, для пружних тіл $k_B = 1$, для пластичних $k_B = 0$; m_1 – приведена маса РО; m_2 – маса ґрунту, каміння та ін.; v_a – швидкість співудару (у нашому випадку швидкість переміщення РО у ґрунті).

Наведені аналітичні вирази (1-2) для визначення сумарної сили, що діють на зовнішню і внутрішню робочі поверхні РО, але як уже зазначалося, формула (2) не враховує ймовірної можливості виникнення додаткових навантажень (ΔH) на крайці леза від динамічної взаємодії (удару) з твердими включеннями в ґрунті.

В роботі [3] встановлено, що навіть при роботі на швидкостях 2...3 м/с взаємодію РО ґрунтообробних машин можна розглядати з позиції ударного процесу. Оскільки сучасні ДГЗ рухаються зі швидкістю до 5 м/с, то при роботі ДГЗ на такій робочій швидкості і динамічній дії на ґрунт процес зношування може змінюватися на ударно-абразивне та ударно-втомлювальне.

Силу удару від взаємодії РО з ґрунтом [172] можна визначити за формулою:

$$\Delta H t = (1 + k_B) \frac{m_1 \times m_2}{m_1 + m_2} \times v_a, \quad (5)$$

Якщо ймовірність виникнення ударного навантаження позначити $P(\Delta H)$, тоді на напівсегменті (0;1) спостерігається нормально розподілена випадкова величина θ зі значеннями ймовірності ξ , а сумарну силову дію на зовнішню поверхню РО можна визначити залежністю:

$$H_{сум} = H + \Delta H \times \frac{1 - \text{sign}(\xi - P(\Delta H))}{2} \times \text{sign}|\xi - P(\Delta H)|. \quad (6)$$

Зазначимо, що виникнення ударного навантаження $P(\Delta H)$ в основному залежить від кам'янистості ґрунтів та наявності інших твердих включень у ґрунті.

Список літератури

- 1 Сидоров С.А. Обоснование эффективных способов повышения работоспособности и износостойкости сферических дисков почвообрабатывающих машин: дис. канд. техн. наук. 05.20.04 / Сидоров Сергей Алексеевич. – М., 1996. - 320 с.
2. Нартов П.С. Дисковые почвообрабатывающие орудия / П.С. Нартов. – Воронеж: ВГУ, 1972. – 184 с.
3. Тягово-приводные комбинированные почвообрабатывающие машины. Теория, расчет результаты испытаний / [Ветохин В.И., Панов И.М., Шмонин В.А., Юзбашев В.А.]. – К.: Феникс, 2009. – 294 с.